

Et eksempel på alternativ videoproduktion: Maxambomba i Brasilien

Af Claudius Ceccon

Claudius Ceccon beskriver et konkret eksempel på alternativ videoproduktion, nemlig det brasilianske selskab CECIP, senere omdøbt til TV Maxambomba. Han giver et rids af de sociale og politiske forhold i det lokalområde i Rio de Janeiro, Nova Iguacu, hvor selskabet holder til, og vanskelighederne ved denne form for produktion. Idéen bag de alternative videoproduktioner er at skabe en modvægt til de altdominerende brasilianske tv-stationer, som efter forfatterens mening ikke fremstiller alle sider af den brasilianske virkelighed. Artiklen er skrevet til MedieKultur.

De videoer, som CECIP (CENTRO DE CRIAÇÃO DE IMAGEM POPULAR – et center for folkelig videoproduktion) laver, er efterhånden ved at vinde anerkendelse og få bugt med folks almindelige opfattelse af »alternative-«, »samfunds-« eller »populær-videoer« som et andenrangs produkt. Men der er stadig store udfordringer. Vi mangler penge til at dække vores produktionsomkostninger og står desuden overfor problemer med dårlig distribution og manglende adgang til reklamefinansierede, private tv-stationer. Vi ønsker os en delvis statslig regulering af tv-programfladen, der drukner i middelmådige udenlandske produkter, som er voldsprægede og etisk tvivlsomme.

Hvordan begyndte CECIP?

Idéerne til CECIP's projekter går helt tilbage til begyndelsen af 60'erne, da studenterbevægelsen i Brasilien begyndte at pirke til den søvnige brasilianske indstilling til kultur gennem CPC, Folkelige Kulturcentre, gadeteater, Den Nye Brasilianske Film (Cinema Novo) og De eksperimenterende Kunstarter – alle helliget »bevidstgørelse« af befolkningen. Udtrykket stammer fra den brasilianske pædagog Paulo Freire, der satte en national kampagne mod analfabetisme igang, hvor han brugte en ny revolutionerende metode (»Paulo Freire Metoden«), der i sit inderste væsen bestod i at smide de traditionelle bøger væk og bygge indholdet op ved at lytte til lokalbefolkningens idéer, udtryk og kultur. De sociale reformer var grobunden for alt dette. En ung generation var på vej og

dens kræfter blev brugt til at vække den store, slumrende kæmpe, der hed Brasilien.

HVAD ER CECIP?

CECIP begyndte i 1986 i Rio de Janeiro. Målet var at producere alternative videoer, der behandlede emner, som de kommercielle TV-stationer ikke beskæftigede sig med. Der var dog et problem: Hvem ville vise de videoer, vi producerede? I begyndelsen var vores hovedproblem, hvorledes vi skulle lave vores dokumentarprogrammer. Senere måtte vi så finde ud af, hvordan vi skulle offentliggøre vores produktioner. Faktisk ønskede vi at bruge video i direkte kontakt med befolkningen ligesom i Eduardo Coutinos prisbelønnede dokumentarfilm »Cabra Mercado para Morrer«. ICTUS i Chile under Pinochets diktatur og TV Viva i Brasilien, som var forsøg på alternativ video produktion, var eksempler på producenter, der kom helt ud til folk. Mens vores drømme om at producere anderledes programmer ventede på bedre vilkår, besluttede vi at starte et alternativt videoforsøg i udkanten af Rio de Janeiro.

Vi arbejdede allerede i Nova Iguacu-området som rådgivere for Don Hypolito, en katolsk biskop, og under hans administration blomstrede der allerede en række interessante initiativer. Vi havde bl.a. produceret en lysbilledserie om græsrodsbevægelserne, som var lavet som en tegneserie for at fremme folkets deltagelse i den demokratiske proces i den kommende grundlovgivende forsamling. Lysbilledserien blev årsag til en

meget intens og kreativ samling. For første gang blev beslutninger og planlægning ikke pålagt folket oppe fra.

Biskoppen i Nova Iguacu

Nova Iguacu er en del af Stor-Rio. Det ligger nordpå, langt fra de strande, der gør Rio kendt som en af de smukkeste byer i verden. Regionen heromkring hedder Baixada, og er lavland, hvor der i gamle dage var plantager med sukkerrør, kaffe og appelsiner. Efter Anden Verdenskrig gennemgik Brasilien en hurtig industrialiseringsproces. Løsarbejdere kom til Rio og São Paulo fra det fattige nordøst. Slummen skød op. »Appelsin-baronerne« fandt ud af, at fast ejendom gav et bedre afkast end landbrug, og derfor blev markerne delt op i små grunde. Ulovlige byggeplaner uden infrastruktur blev godkendt af de lokale myndigheder og senere solgtes grundene til tidligere slumbeboere, der fortrak at bo langt fra deres arbejde i egen bolig fremfor i »favelas« (slumkvarterer), hvor de levede med en konstant trussel om at blive udvist af brutale politipatruljer. De var hovedsagelig arbejdere i byggeindustrien og byggede derfor selv deres huse. Der eksisterede også en fælles kulturel tradition for »multirão«, dvs. at man i fællesskab hjalp enten en ven eller noget familie med at bygge hus.

Nova Iguacu voksede eksplosivt og blev med knap tre millioner indbyggere Brasiliens syvende største by. Boligspekulation skabte fjerne kvartaler, der lå isoleret fra hinanden. Dårlige veje forbandt dem med Nova Iguacus centrum, hvor beboerne kunne tage toget eller bussen til arbejde. Idag tager den daglige rejse frem og tilbage ikke mindre end fire timer og koster en tredjedel af en arbejders månedsløn. Der var sjældent vand, elektricitet, kloakering, skoler, lægehuse og renovation. Følgelig spredtes sygdomme hurtigt, børnedødeligheden steg, og sundhedsstatistikken udviklede sig i uheldig retning. Den nationale reformbevægelse i begyndelsen af 60'erne blev bremset af et militærkup i 1964. Dette fik alvorlige konsekvenser for regionen. Politisk undertrykkelse, censur, korrupsion og vold følges ad.

Den katolske biskop, Don Hypolito, kom til Nova Iguacu i 1966. Hans første handling var symbolsk: Istedet for selv at vælge sine hjælpere, afholdt han valg om posterne i stiftet. Kirken var rent faktisk det eneste demokratiske forum, folk kunne mødes i. Biskoppen var et storsindet og tolerant menneske. Etableringen af lokale sammen-

slutninger havde både hans velsignelse og opbakning. Han blev konstant truet, men det ændrede ikke hans virke. Han kom til at betale for det: I 1976 blev han kidnappet af en paramilitær gruppe, der efterlod ham, gennemtævet og nøgen, på et øde sted næsten 100 km. fra Nova Iguacu. Bagmændene blev fundet, men indtil den dag idag er de ikke blevet retsforfulgt. Don Hypolito blev genstand for en national solidaritetsdemonstration, der trodsede diktaturet. Han fortsatte sit virke i stiftet, stille og målbevidst, som om intet var sket.

Da vi fik mulighed for at få noget videoudstyr, drøftede vi vore planer med de forskellige bevægelser i stiftet, med MAB, bøndernes organisation, (Movimento Agrario Brasileiro) og repræsentanter fra fagforeningerne. De var alle entusiastiske. Takket være NOVIB, en privat hollandsk organisation, fik vi i 1985 noget udstyr, der kunne hjælpe os et skridt videre. Vi organiserede to distributionskanaler, idet vi benyttede os af de to organiserede bevægelser, der allerede fandtes i området, nemlig i MAB og i stiftet.

Vores første fase bestod i at registrere de lokale begivenheder og interviewe lokalbefolkningen. Officielt set var diktaturet ophørt et par måneder forinden. Det skrøbelige demokrati, der havde sæde i hovedstaden Brasilia, havde ikke så lange arme, at det kunne beskytte os. Når vi gik ud i gaderne, var det med en følelse af, at vi gjorde noget ulovligt og revolutionerende, som kunne holdes nede med vold til enhver tid. Oven i købet har Baixada-regionen den værste statistik på verdensplan, hvad angår vold og ofre for dødspatruljerne, der er meget aktive i området. Enogtyve års diktatur har styrket den lokale mafias magt og ført til ulovlig boligspekulation, hasardspil, narkotika, prostitution og tyveri. Lokalpolitikere får med kun få undtagelser deres valgkampagner sponsoreret af disse magtmænd.

Baggrunden for projektet: det altoverskyggende brasilianske TV

Der er tale om et eksperimenterende projekt i en region, der er et mikrokosmos af dagens Brasilien. De folk, der nu bor her, kom fra hele landet og tog forskellige kulturer, visioner og levemåder med sig. Det er et sted, hvor man kan se, hvorledes en kaotisk byudvikling skabes. Det er her, man kan se de stærkes rå vold overfor de svage. Det er også stadig

Plakat for en af CECIPs film, »Pigerne fra Rio«, som handler om nogle af de teenage-piger, der lever på gaden i storbyen.

Elas são milhões
vivem nas ruas
dos grandes centros

quem são
o que pensam
ouça o que dizem

As Meninas do Rio

de Sérgio Goldenberg
e Breno Silveira
vídeo produzido por

 CECIP

muligt at se bønder, der kæmper for at få adgang til at dyrke jorde, der har ligget hen i over et halvt århundrede kun 50 kilometer fra de berømte Copacabana og Ipanema strande. Behovene er enorme, uendelige. Folk kender ikke deres rettigheder, og derfor kan de ikke kræve, at de respekteres. Kirkerne og de lokale sammenslutningers anstrengelser når faktisk kun ud til en lille del af

den samlede befolkning. For de fleste forekommer det lettere at gå til sin lokalpolitiker end at kræve sin lovsikrede rettighed, hvis man da ved noget om den. Forbindelsen til verden udenfor går for det meste gennem tv.

Brasilien har et af verdens største tv-netværk. Da tv i sin tid begyndte, faldt det sammen med militærkuppet. Hvad der i starten var et rent til-

fælde, blev et siamesisk forhold. Militærets drøm om et »Storbrasilien« indbefattede et kommunikationsnetværk, der kunne dække landets 8,5 millioner kvadratkilometer. Licenser til tv- og radio-kanaler blev uddelt af den centrale magt. Præsidenten kunne efter forgodtbefindende give enhver ven en tv-kanal. Det var tale om private sendetilladelser, der blev brugt til privat indtjening. Det privatejede brasilianske tvs kommercielle beskaffenhed blev garanteret i form af politisk støtte til magthaverne. Det var umuligt at have en tv-kanal i opposition, ikke engang en uafhængig kanal var mulig. Et komplekst system af sammenfaldende interesser resulterede ganske enkelt i, at tv blev regimets hoved-støtte.

I de dystre år da folk blev forfulgt, kidnappet, »forsvandt«, slået ihjel, tortureret og landsforvist, fremstillede tv Brasilien som et land, der havde et af verdens bedste økonomier. »Det går fint med økonomien, men ikke med befolkningen« var et yndet citat fra landets tredje præsident, general Medici, som reaktion på den fattigdom, han havde set under et besøg i det nordøstlige Brasilien. Tv leverede også et andet kendt udtryk: »Brazil: love it or leave it«.

Imidlertid tilbød udenlandske banker petrodollars til negativ rente, og Brasilien tog imod det hele. Nogle lån blev endda givet, før man havde et afklaret formål med dem. Diktatur, censur og korruption. Det var eliten, der rask væk profiterede på dette forhold og viste, at alt kunne lade sig gøre, bare man havde penge – og her var militæret absolut ingen undtagelse. Eftersom nyhederne blev censureret, gav tv kun den officielle version af, hvad der foregik, og dette var der millioner af folk, der troede på. Delfin Netto, der var økonomiminister under tre generaler, udtalte: »Nu skal vi bare få kagen til at vokse. Når den er tilstrækkelig stor, vil vi dele ud af den til alle borgere«. Man hørte aldrig noget, der kunne betvivle hans udtalelse. Der var aldrig nogen, der fik del i kagen; og da diktaturet langt om længe blev afskaffet, skyldte Brasilien 120 milliarder dollars til udenlandske banker, og tv-stationerne sendte telenovelaer og tekst-tv ud til over 100 millioner seere på samme tid.

TV Globo har ca. 80% af seerne. Det er et imperium, der i bogstaveligste forstand har monopol på nyhederne, idet det ejer en af de største aviser, adskillige radio- og tv-stationer og derudover har interesser i diverse firmaer lige fra plade- og videoselskaber til tidsskrifter, kvægavl, guldminer, syge-

forsikringer, banker og meget mere. Globo producerer selv alt, hvad det sender, og det gøres med en uovertruffen teknisk kvalitet. Telenovelaer er et stort hit og en stor eksportvare. De skabte ny dramatik med gode manuskriptforfattere, instruktører og skuespillere. Selv om det kun er simple novelaer, er de dog trods alt bedre end serier i »Dallas«-stil. Der bruges mange ressourcer på nyhedsdækningen, bl.a. har Globo korrespondenter udstationeret i hovedstæderne rundt omkring i verden. De er kompetente og vidende, men ikke på en måde, der gavner befolkningen. Er det for meget at forlange af et privat koncessioneret selskab, der tjener tykt på, at folk reelt ikke har noget andet valg end deres kanal?

De andre kanaler følger det samme mønster. Skole-tv får en smule statsstøtte og må iøvrigt ikke sende reklamer, der ellers kunne hjælpe på deres økonomi. Så billedet præges altså af det privatejede, rent kommercielle tv, som styres af forretningsfolk, der sælger seerne til annoncørerne. Sådant har det været i 30 år, og folk accepterer det, fordi de tror det er normalt.

CECIPs produktionsarbejde

CECIP begyndte med at registrere, hvad der foregik og lyttede til folk. Folk så sig selv på skærmen, når der var indtruffet en katastrofe: en flodbølge, en brand, et bjergskred – der er ingen grænser. Folk fremstår forvirrede, hjælpeløse, sølle, uorganiserede og grimme. I splitsekunder ses og høres skrig, gråd og råben og måske kommer der nogle morsomme kommentarer, hvorefter speakeren går ind og gør alle stumme.

Vi samlede nogle af disse udsendelser og tog dem med ud til græsrodsbevægelserne og lokalsammenslutningerne. Når vi viste folk et interview, vi havde lavet med en landmand, der fortalte, hvordan han havde dyrket og udviklet sin jord, hvordan han såede, og hvor stolt han var af sine produkter, der blev rost af hans kunder, var folk lamslåede. Når han så fortalte, hvordan det lykkedes ham at narre de bevåbnede folk, der var ude på at fordrive ham derfra, vakte det latter, for dette var et eksempel fra det virkelige liv, hvor intelligens og snuhed bekæmper det brutale styre. Når landmanden kritiserede regeringens landbrugsreform i farverige vendinger, blev folk helt begejstrede. Deres kommentar var: »Det kan godt være, at denne fyr er en analfabet, men han er ikke dum«.

The Girls from Rio

Video U-Matic, NTSC, 50'

Directors: Sergio Goldenberg and Breno Silveira
Photography: Breno Silveira
Production: CECIP Popular Image Creation Center

They are between 8 and 18 years old and live in the streets of Rio de Janeiro. Homeless and poor, they have lost contact with their families and try to earn their living in various ways. But besides being paid less than the boys for similar work, they have to face situations of violence and sexual abuse. Out of school and of the regular work market, without reliable informations, with no protection from the law, no access to medical care, these girls increase the statistics that point to pregnancy as the sixth cause of adolescent mortality rate.

This video documents the experiences of some of these girls, trying to reconstruct their life histories. Their statements unveil their desires, their fantasies, their plans and points of view. To listen to them, to watch the way they live and struggle is a touching experience that puts into question ready-made ideas and prejudices, compelling to solidarity. There is a challenge: how to behave and act after this awareness is raised, this new understanding of their situation?

This documentary was produced by CECIP – Popular Image Creation Center – a volunteer, non-profit and independent organization dedicated to producing educational materials that respond to the needs of accessible information on human and citizenship rights felt by the majority of the Brazilian population.

The video was directed by Sergio Goldenberg and Breno Silveira, who also did the camera work. They are two talented video and filmmakers deeply involved in creating socially-significant products with high-quality standards. The video was completed in January 91. The shooting began the previous August, during the First Meeting of Street Girls, organized by the Brazilian Center for the Defense of Children and Adolescents' Rights with the support of Child Hope, Interamerican Foundation, UNICEF and Caxias Diocese. The coordination was done by Aparecida Moraes, Carlos Bezerra, Cynthia Rocha and Lucia de Castro with Mirtha Ramirez as consultant. This group of people is now forming the NEAP – Popular Action and Studies Nucleus.

The video "The Girls from Rio" was selected by the INPUT, International Network of Public Television, Dublin, Ireland, in 1991.

Engelsk katalog-omtale af Pigerne fra Rio.

Vi tog vores produktioner med ud til græsrodsbevægelsernes lokaler og viste dem på store monitører. Vi forsøgte at live diskussionerne op efter hver fremvisning for således at kunne finde forslag til senere produktioner. Når man laver en udsendelse om Latinamerikas underskud eller om AIDS, er humor en vigtig ingrediens, hvis man skal vække folks interesse. Tegnefilm giver også helt andre muligheder, fordi man her kan fremstille ting, som ellers kun optræder i drømme. De kan afsløre skjulte aspekter eller understrege dem. De får folk til at grine overrasket over kendsgerninger, de allerede kender, fordi de fremstilles på en anden måde. De kan overdrives for at få budskabet helt igennem eller fungere som broer mellem to idéer eller introducere en helt ny idé. Tegnefilm er som regel populære blandt alle aldersgrupper.

Vi opdagede også, at navnet »CECIP« ikke rigtig gav nogen mening, og at den uforkortede form var alt for lang og prætentios. Vi kunne godt tænke os noget lettere og sjovere. Vores forestillinger skulle være et elektronisk cirkus, en billedliggørelse af en almanak. Vi valgte at skifte navn til Maxambomba, fordi udtrykket i forvejen bruges i området. De slaver, der i sin tid bar landbrugsprodukter til de skibe, der skulle videre til hovedstaden, blev kaldt Maxambomba, og derfor lever udtrykket stadig i befolkningen. Det er også navnet på det kvarter, der idag ligger inde i Nova Iguaçu centrum.

Håb for fremtiden

En eftermiddag kørte vi ud til et fjernt område ad mudrede veje. Vi meldte TV Maxambombas ankomst rundt om i den lille bys få huse og gader, og fortalte om vort show, der ville begynde, så snart det blev mørkt. Da vi var igang med at sætte vort udstyr op, kom der en nervøs mand hen til os. Han så sig forsigtig omkring og hviskede så, at vi måtte forlade stedet med det samme. Han fortsatte: »Det er alt for farligt herude. Folk låser sig inde i husene, når solen er gået ned«. Vi blev naturligvis bange. Vi kendte ingen mennesker her, og selvom vi ikke var så vilde med det lokale politi, var faktum, at det var bedre med lidt politi end slet ikke noget.

Alt var klart: Det store lærred og lydanlægget.

Det blev mørkt. Vi havde haft så travlt med at forberede os, at vi ikke havde lagt mærke til, at folk kom hen til os fra alle mulige retninger. Da showet begyndte, var en lille forsamling på ca. 100 mennesker samlet på det lille torv, og der kom flere til. De grinede, sang, dansede og sludrede. Der var 500 nu, og vi var kun i første halvdel af showet, da en person i mængden spurgte os: »Er belejringstiden forbi?« Disse ord sagde alt, hvad vi ønskede os. Vi ønskede virkelig at slutte 21-års diktatur, der havde gjort folk endnu mere ligegyldige og afstandstagende. De oplevede nu noget helt nyt: deres liv, interesser og idéer betød noget. Måske var der plantet et frø her – de begyndte at tro på idéen om forandring.

Vores erfaring er meget vigtig for os, når vi er i direkte kontakt med befolkningen. Vi lærer hele tiden; vi lærer, at næste gang skal vi være endnu bedre. Vi lærer, hvordan og hvorledes vi skal gøre vort arbejde bedre. De ting, vi lærer, bruger vi senere i andre videoer for et andet publikum. Denne know-how og stillingtagen er det værdifulde ved vor erfaring. På en måde overgår det alt, hvad vi laver.

Claudius Ceccon er generalsekretær for det alternative, brasilianske videoproduktionselskab, CECIP.